

אור ההלכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו ת.ד. 211 מיקוד: 55100

גליון חודש **שבת** התשע"א

גליון מס' 37

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

אבי המלכות בישראל

ממלכות בית דוד ונתנו למכות בית יוסף זמנית כמתחרה למלכות בית דוד, על אף שהמשיכה זמן ממושך. והדבר הפך לנורמה הלכתית (רמב"ם מלכים א, ט).

אולם כל מלכות חליפית למלכות יהודה עלולה לעלות ביוקר רב, שאינה נאמנה לקדושת עיר הקודש והמקדש וקדושת עם הקודש.

וכך היה אצל ירבעם, שחשש שהעליה לרגל תביא לידי מרידה וע"כ גזר שהעולים יהרג ובכך הוא ניתק את העם מירושלים עיר הקודש והמקדש ויצר תרבות אלילית גויית חלופית אשר גרמה נזק רב. ומבחינה זו מלכות זו שונה ממלכות יוסף במצרים. כי יוסף היה במצרים ולא באר"י, ועל אף היותו מלך מצרי התנהג כירא ה' לכל דבר ועיקר אלא שהוא מחופש למצרי המשתמש במשאבים מצריים. כך מובן שאורו וארון הברית הילכו יחדיו עם ישראל במדבר עד כניסתם לארץ.

בנימין שלא היה שותף למחלוקת ולא במכירה ולא עוד היה היסוד להצלה במצרים, לכן הוא הביטוי לערבות יהודית ולאחדות ישראל. ובשל כך המקדש "בין כתפיו שכן" בחלקו ובחלק יהודה. בנימין הביטוי לגלות ויסורין "בן אוני", ואמו רחל לא נקברה במערת המכפלה כי בדרך המבוא לעיר הקודש והמקדש, דרך אפרת, כדי שעם ישראל יבכה בכי תמרורים שרק הוא הערובה לקדושת וגאולת ישראל. אולם בנימין הוא סלע המחלוקת בין יוסף ויהודה כפי שהמקדש היה הגורם המבדיל מהותית בין מלכות יהודה למלכות אפרים. אך לעתיד לבוא תתגשם נבואת יחזקאל ויתאחדו שתי המלכויות "וכרתי להם ברית שלום, ברית עולם יהיה אותם... ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם... וידעו הגויים כי אני ה' מקדש ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם".

את המלוכה בישראל לצרכים קיומיים. ומצד אחר ביכלתם ושאפתם להעמיד את העוצמה שיש למלכות ישראל ולהגשים את יעוד שתהא מלכות ה' על פני תבל, כמו שגזרה חכמתו שבשביל שאומות העולם יכירו במלכות ה' יש מן הצורך בעם ישראל כעם נבחר כדי לתקן עולם במלכות שדי.

ההסטוריה המלכותית בישראל כאמור לא התחילה ביהודה וצאצאיו, וגם כשהם מלכו נפלגה מלכותם עם עשרת השבטים שהמליכו את מלכי בית יוסף (אפרים) ירבעם בן נבט וצאצאיו. אלא שבעוד שיוסף מלך בזכות עצמו ובזכותו זכתה האנושות להנצל מחרפת רעב, הרי שירבעם היה חוטא ומחטיא ישראל שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין פ"י מ"א). לכאורה מלכות אפרים נראית כתאוונה הסטורית מקרית וקשה לעם ישראל. אולם אין הדבר כן. ירבעם בראשית דרכו היה גדול בתורה, תורה שאין בה דופי (סנהדרין קב). ומרדו בשלמה היה ע"פ הוראת הנביא אחיה השילוני, בגין חטאי שלמה (מל' א יא, כט-לט). לפי אותה נבואה ירבעם היה אמור לזכות במלוכה באופן זמני. אך ה' הותיר שבט א' נוסף לבית דוד, בנימין, כי הברית אשר כרת ה' לדוד שיהא משיח ה' לעולם קיימת. כך שיהיה בנימין ויהודה ליהיה להמשיך בהפצת מלכות ה' בעולם. אלא שבגין חטאי שלמה נתלשו עשרה שבטים

כושרו המנהיגותי של יהודה הוכח לאחיו ולאביו, למרות שיוסף היה מלך במצרים, שאביו אהב אותו מכל אחיו בשל חכמתו, בכל זאת הוא יעד את יהודה להיות אבי המלכות בישראל. ואמנם גם מבחינה היסטורית כך התרחשו הדברים. למרות שיהושע נחשב מלך, ואינו מזרע יהודה. וכן שאול אשר הומלך לראשונה בארץ הקודש הוא אינו מזרע יהודה. אבל רק לאחר שדוד שהוא מזרע יהודה הומלך ה' בחר בו להיות משיחו ומצאצאיו לעולם גם אחר תום הגלויות. כך היה בבית שני עם זרובבל בר שאלתיאל מזרע בית דוד, וכך יהיה בבנין הבית השלישי (רמב"ם מלכים פ"א).

ואמנם ליהודה ולדוד היו את כישורי המלכות "גור אריה יהודה- מלמד שיש לו גבורה של ארי וחוצפה של גוריו" (ב"ר צה, ז). כלומר, כושרו כלוחם מלחמות ישראל, ודאגתו הגדולה לאחיו "מפני ששמר מה שהפקיד לו אביו (=את בנימין) זכה למלכות" (זוהר ח"ב קנח:). אך מעל לכל הוא מוכן להעמיד את עצמותו לקידוש ה', כך נהג דוד וכך כבר נהג יהודה "יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא שמו כולו על של הקב"ה" (סוטה י:). "מה ראה הקב"ה לתת מלכות ליהודה מכל שאר אחיו, אלא מפני שאותיות של שמו (=של הקב"ה) חקוק בו. ולמה אין בשמו (=של הקב"ה) האות ד', אלא זהו דוד המלך שהתקשר בשמו יותר מכל בני העולם, שנא' ובקשו את ה' אלודיהם את דוד מלכם" (זוהר ח"א פט). ויהודה הפך להיות שם היהדות "יהודה אתה יודוך אחיך - יהיו כל אחיך נקראים על שמך, יהודי אני" (ב"ר צח, ו) ומן המפורסמות כי דוד התקין הכל בשביל בנין המקדש. יוצא אילו, בית דוד נמצאו מתאימים להיות מלכי ישראל זאת מאחר שהיה ביכלתם מצד א' לקיים

- המרכז העולמי למשפט התורה
- בית מדרש לדיני ממונות
- מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם
- מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל
- שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים
- שבתות עיון וירחי כלה
- מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו
- קרנות מחקר עזר וחסד
- ארגון אשת חיל

ירחי כלה חורף התשע"א
 בהשתתפות הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
 בהנחיית הרב אבשלום עדן יצ"ו
 שיתקיים מיום רביעי עד מוצ"ש ז-י בשבט תשע"א (12-15.01.2011)
במלון ענבר ערד
 להרשמה: ישראל - 050-5562209

העלון מוקדש לזכרו של עו"ד אברהם נגר נע"ג

על גניבת דעת ורמאות

איסור גניבת הדעת והרמאות הוא אחד המכשולים החמורים העומדים בפני כל סוחר (ולעיתים גם אנשים פרטיים המוכרים דירה, או רכב וכיוצא בזה). ומי סוחר ולא ירצה לשבח את סחורתו ולמשוך לקוחות רבים ככל האפשר? לפיכך הוזכרו: "אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, ואחד גויים ואחד ישראל בדבר זה. היה יודע שיש בממכרו מום - ויודעו ללוקח, ואפילו לגנוב דעת הבכירות בדברים, אסור." (רמב"ם, הלכות מכירה ח, א) העיקרון ברור: אסור לרמות ואסור לגנוב את הדעת. למוכר יש חובת גילוי. כל מוכר שיוודע שיש פגם במה שהוא מוכר - חייב לגלות לקונה על קיומו של הפגם בממכר. מוכר שלא מגלה לקונה על הפגם - מרמה את הקונה. למוכר אסור גם לגנוב את דעתו של הקונה. מהי גניבת הדעת? אפשר לומר כי למעשה הכוונה לעשיית פעולות המייפות את הממכר יותר ממה שהוא באמת, ואפילו אין בו מום או פגם. וכך מבאר לנו הרמב"ם בהמשך שם: "אין מפרכסין לא את האדם, ולא את בהמה, ולא את הכלים הישנים כדי שייראו כחדשים. אבל מפרכסין החדשים, כדי שישוף ויגהץ ויפה כל צורכו."

כלומר: אין לשפר את מראהו של הישן עד שייראה כחדש, אבל מה שממילא חדש הוא - מותר להציגו ככזה. ועוד דוגמאות נותן לנו הרמב"ם שם: "אין משרבטין את האדם במים של חזרין וכיוצא בהן כדי שיתפח וייראו פניו שמנים, ולא צובעין את הפנים בסרק וכיוצא בו, ולא נופחין את הקרביים, ולא שורין את הבשר במים; וכן כל כיוצא בדברים אלו אסורין." כל אלה פעולות שנועדו לשפר את מראה הסחורה לקונה, באופן שתראה טובה יותר ממה שהיא באמת. ומזוית אחרת: האם מותר לברור תבואה העומדת למכירה כדי שתהיה נקיה יותר? מצד אחד - הסחורה תראה טוב יותר, מצד שני - היא באמת טובה יותר כשהיא נקיה ואין בה פסולת? גם כאן יש לתורתנו מה לומר ולחדד, וכך מוסף ואומר הרמב"ם שם: "מותר לבור את הגריסין, אבל לא על פי המגורה, שאינו אלא כגונב את העין, ויידמה שהכול ברור." כלומר: זה מצויין שאתה הסוחר רוצה להציג סחורה נקיה אשר תמשוך את הלקוחות דווקא אליך - ובלבד שלא רק הסחורה שתציג ללקוח תהיה נקיה, אלא גם זו שתימכר לו בפועל.

בעל ערוך השולחן (רכז, א) מחדד עוד ומבחין בין שני סוגי אונאות: "ושתי מיני אונאות יש: האחת אונאה בגוף הסחורה עצמה, שמוכר אותה בחזקת סחורה טובה ממקום פלוני, ובאמת היא סחורה ממקום אחר, או שמקולקלת במקצת ואין ניכר להקונה." בעולם של מסחר בינלאומי, חשוב שלא להטעות את הצרכן לא רק לגבי פגמים בסחורה שאינם ניכרים לקונה, אלא גם בעניין מקום הייצור של המוצר - ואפילו אין כל פגם במוצר. למשל, במציאות של ימינו, אין דינו של שעון שיוצרי כדונו של שעון סיני או יפני, ומי שקונה שעון סיני אין לגרום לו לחשוב שמדובר בשעון שיוצרי או אחר. מאידך, יש להדגיש, כי לא כל פעולה שנועדה למשוך את הלקוחות - אסורה. מבצעים, מתנות, הוזלות וכיו"ב, מותרים. וכך אומר הרמב"ם שם: "ומותר לחנווני לחלק קליות ואגוזים לחינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו; ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקיפין ממנו, ואין בני השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גניבת דעת." אם כן - אין בעיה עם פרסום מבצעים חלוקת מתנות ומשיכת לקוחות, כל עוד אלה נעשים בתום לב, ללא העלמת פגמים בסחורה וללא הטעיה של הקונה.

הכנס העולמי ה-20 לדיני ממונות

בתאריך ו-ט בטבת, התקיים במלון רמדה בירושלים כנס דיני ממונות, אשר אירגן ויזם מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א. מאות רבנים ודיינים מרחבי הארץ והעולם נהנו מתוכנית מרשימה עמוסה ומליאת תוכן מעשי בדיני ממונות הלכה למעשה. בסימן הכנס היה סביב ירושות וצוואות. על הפרק דנו בסוגיות ירושת הבכור והאשה והבת, ואף ירושת ילדי מבחנה, ירושת בן המשוך, ואף בירושת זכויות יוצרים. כנס זה עלה לכותרות התקשורת האלקטרונית והכתובה לאחר דברי פתיחתו של הרב ערוסי בכנס זה כי הגיעה השעה כי מדינת ישראל חייבת לתת תשומה לאזרחיה כלשונו "הפעם במלאות 20 שנים לכנסים עולמיים אלו, לאחר שהוכח שרבים רבים הרוצים את משפט התורה... למרות שאין תקציבים לכך, ורבים המבקשים להתדיין רק בדין תורה, אם כן הגיע הזמן שלא נבכה, ושלא נאבד, אלא נתבע את מדינת ישראל, את קברניטיה להבטיח את היותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית, ע"י שתאמץ את משפט התורה בתחום דיני ממונות להיות משפטה הנוהג. כי זו מהותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית, וזו חובתה,

אחרת היא מועלת בדבר הכי בסיסי להצדקת קיומה ולהצדקת היותה דמוקרטית. כי אם לא תאמץ את שיטה משפטית יהודית בתוכנה, היא תהיה מדינה ליהודים שנחשבים יהודים בגלל מוצאם הביולוגי, ואין לך זעזעות גדולה מזו, לפי עולם המושגים של ימינו". עוד הוסיף מו"ר שאפילו שר המשפטים לשעבר, ד"ר יוסי ביילין, חייב ייסוד בתי דין לממונות ועודד אותנו בפעילותנו למען משפט התורה, במכתב ברכה אשר שלח למשתתפי הכנס בשנת תשס"א כתב: "הקמתם של בתי דין לממונות בשערי כל עיר הינו דבר מבוקש ומביא שלום בשערינו. הן בתרומה החברתית, באשר כל אדם המאמין בצדק משפט התורה יכול להתדיין בב"ד רבני ולקבל הכרעה ברוח השקפת עולמו בהקדם, והן מן התרומה להקלת העומס הכבד על בתי המשפט האזרחיים". המשך ד"ר ביילין וכתב: "רואה אני חשיבות עליונה בקיום כנס ממלכתי ובינלאומי למשפט התורה... שבו היושבים על מדין דנים בשילוב של חוקי התורה ודינא דמלכותא ולומדים בו על חוקי החברה בישראל". בכנס זה ציינו הרה"ר הרב יונה מצגר שליט"א והרה"ר לשעבר הרב ישראל מאיר לאו והרב אליהו בקשי דורון שליט"א, כי הלימוד הגדול בכנס זה

הוא העשרים במספר המלמד על כוח ועוצמתו של הרב ערוסי שלא התיאש מלמסור נפשו ורוחו למען הפצת פרויקט זה בכל רחבי הציבור הרחב ועומד בגב זקוף ועמידה איתנה מול פגעי התקשורת אשר מנסים להשחיר. כן נטלו חלק בכנס שר הפנים וסגן ראש הממשלה ר' אליהו ישי, השר לחברה ומורשת ר' משולם נהרי. מעל הכל הפתיע בדבריו השר הממונה על שיפור השירות לציבור מיכאל איתן, שהתוודה כי בהיותו שר המשפטים לא עשה מספיק בכדי להטמיע את שורשי יסודי המשפט העברי במערכת החוקה. עוד השתתפו החכ"ם ר' מנחם אליעזר מוזס ר' משה גפני מיהדות התורה ומהאיחוד הלאומי מיכאל בן ארי, יעקב כץ (צ"ח), ואורי אריאל, שר המדע הרב פרופ' דניאל הרשקוביץ וזבולון אורלב מהבית היהודי. כאן המקום לציין כי ח"כ לשעבר ניסן סלומינסקי אשר ידיו רב לו בסיוע להרמת הכנס, הפתיע במתן שיעור מאלף ומחכים סביב ירושת הבת בחוק ובהלכה. רבים מהמשתתפים הודו לרב ערוסי על כנס זה, כאשר בצפייתם לבאות לעוד כנסים מחכימים במשפט התורה.

חפש במסכתות גאונים... ד"ר ירון סרי יצ"ו

תרגום אונקלוס ותפסיר רס"ג - השווה והשוונה שלא כאשר קהילות, יהדות תימן שימרה את מנהג קריאת שני התרגומים החשובים ביותר: תרגום אונקלוס הארמי ותפסיר רב סעדיה גאון הערבי. מדובר בשני תרגומים בשתי שפות שונות שתכליתם אחת: לסייע בהבנת דברי המקרא למי שהלשון העברית אינה מובנת לו. מסיבות היסטוריות ידועות חדלה הלשון העברית להתקיים וכמעט שנשכחה, ועל מנת להביא את לשון המקרא לתרגום הטקסט המקראי לארמית. לאחר שגם זו נשתכחה ותרגום המקרא לערבית. תרגום אונקלוס נחשב לתרגום מדויק שאינו נוטה להרחבות ולהוספות (בניגוד לתרגום יונתן, למשל), אלא שלעיתים ניתן למצוא בו השפעות מדרשיות-אגדיות: מטבע הדברים השפעות מעין אלו יימצאו

בתרגום לפסוקי שירה. היו שזיהו אצל אונקלוס גם השפעות מן התורה שבעל פה (משיטתו ההלכתית של ר' עקיבא). במקומות אחדים חורג אונקלוס מתרגום מילולי מדויק ומוסיף לתרגום מימד פרשני-דרשני. על פי רוב המקומות האלו הם פסוקים שבהם התורה מתארת את ה' או את פעולותיו בתיאורים גשמיים או בשמות פעולה אנושיים. הוא הדין לגבי רס"ג. ישנן דוגמאות רבות למקרים שבהם הלך רס"ג בדרכו של אונקלוס וחרג מן התרגום המילולי למקרא - להלן דוגמה מובהקת: "נתתך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך" (שמות 2 א) תרגום אונקלוס: "דמניתך רב לפרעה ואהרן אחיך יהא מתורגמן". תפסיר רס"ג: קד ג'עלתך אסתאד'א פי אמר פרעון והרון אכ'ך יכון תרג'מאנך".

מפני מורה הנבוכים

פשר העיכובים שהעלה משה בסנה

(שמות ג-ד)

קריאת הדו-שיח שהתנהל בסנה במשך כמה ימים מעלה את הרושם שמשם בדומה לנביאים אחרים התקשה לקבל אחריות על התפקיד הגדול והאחראי שהוטל עליו. המדרש ראה בכך אף סרבנות מוגזמת שבעטייה משה נענש, לפי דעה אחת איבד את תפקיד הכהונה הגדולה, ולפי אחרת את הזכות להכנס לארץ ישראל (ויקרא רבה יא,ו). לפי הרמב"ם הטענות שמשם העלה בסנה הינן טענות עניניות, טענות שהיה עליו למצוא להן פתרון כדי להצליח בשליחותו. משה פתח בתמיהה כיצד יוכל להוציא בכוחות עצמו את בני ישראל מיד פרעה. תשובת ה' היתה קצרה ופשוטה - אינך הולך לבד אלא בליווי צמוד שלי. הקב"ה הוסיף לתשובתו מידע נוסף: "...וְהָיָה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שֹׁלְחֶיךָ, בְּהוֹצִיאֶיךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" (ג,יב) כלומר הוכחה נוספת תהיה לעם בשליחותך ממני כשתעבדו אותי במקום הזה. משה הוסיף לשאול: "... הֲגַה אֲנִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שֹׁלְחָנִי אֵלֵיכֶם, וְאָמְרוּ לִי מַה שָּׁמוֹ, מַה אָמַר אֱלֹהִים? שאלתו נשמעת מוזרה לכאורה, מדוע הוא חושב שמה שיטריד את העם במצבו הקשה זו השאלה

הרמב"ם את סדר הפסוקים והביא כתשובה לשאלה שבפסוק זה (ד,א) את תשובת ה' שבפסוק יב' של הפרק הקודם. הצעה אחת היתה שמה שאל כיצד יאמת את נבואתו עד שיביאם למעמד זה, ולכן בפסוקים הבאים נתן לו ה' את האותות. אולם הצעה זו איננה יכולה להתקבל כשיטת הרמב"ם שהרי לדעתו עיקר השאלה היתה הבעיה עם אותם יחיד סגולה משכילים שאינם מתרשמים ממופתים למיניהם? הסברו של הרב קאפח (ספר המדע עמ' קסד) היה שבלשונו של פסוק יב' נאמר למשה שהם עתידים לעבוד את ה' על ההר הזה אולם לא התבארה לו עבודה זו מהי, ומשה הבינה בתחילה כעבודת הקרבנות. לכן חשש משה שלא יהיה ביד העם דבר ברור שיוכלו להיות בטוחים באמיתת דרכם כדי להעבירה לדורות הבאים. תשובת ה' עתה הבהירה לו שבמעמד שעתיד להיות העבודה תהיה אחרת - עבודת רכישת הידיעה במציאות ה' ואחדותו, ועימה נתנת ההודעה ששליחות משה אמיתית היא. אמנם אמירה ברורה שזהו תוכן המעמד אנו מוצאים רק בהמשך (יט,ט) אך כנראה שלמשה התבהרו הדברים כבר עתה, ונוספו לו האותות רק עבור זמן הביניים שמהוצאתם ועד להבאתם אל ההר. מהלך האירועים הוכיח שחששו של משה אכן התאמת ואמונת העם בו על ידי האותות לא היתה מוחלטת עד שהגיעו לסני.

באיזה שם הם צריכים לקרוא לאל? הרמב"ם ביאר במורה הנבוכים (א,סג) את משמעותה של שאלה זו, ולדבריו כוונת משה היתה לא רק לכינוי הסתמי, אלא למה שעומד מאחוריו. בני ישראל ישמעו ממש לראשונה על קיומו של אל אחד שברא את העולם, כיצד יוכל להוכיח את קיומו של אל כזה? מטעם זה פסוק טז' שולח את משה בהפנייה מיוחדת דוקא אל זקני ישראל שהם המשכילים אשר מסוגלים להבין מושגים עמוקים ולכפיהם יש להפנות את ההסבר שבפסוק יד': "אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" זהו שמו של הקב"ה ומשמעותו בלשון המפרשים - "מחויב המציאות". הוא הדבר שתמיד קיים ומצוי ואיננו תלוי בשום דבר אחר, קיומו מוחלט וכל קיום של דבר אחר תלוי בו. עתה ממשך משה לשאלו (ד,א): "וְהָיָה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שֹׁלְחָנִי, בְּהוֹצִיאֶיךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שֹׁלְחָנִי אֵלֵיכֶם, וְאָמְרוּ לִי מַה שָּׁמוֹ, מַה אָמַר אֱלֹהִים? כל מופת שאעשה לא יאמת את נבואתי כראוי שכן תמיד יהיה ספק לצופים שמא אותו מופת נעשה על ידי זריות ידים והטעיות (הל' יסודי התורה ח,ב). למרבה הפלא הרמב"ם מסביר שתשובת הקב"ה למשה היא שבמעמד הר סיני עתידה נבואתו להתאמת בפני העם ולכל הדורות הבאים בצורה שמשכנעת יותר מכל מופת אפשרי. כל מפרשי הרמב"ם התחבטו בשאלה כיצד הפך

אחדות וגאולה

הרב אבשלום עדן יצ"ו

בצואתו של יעקב ליוסף "אל נא תקברני במצריים" רומז יעקב לדורות הבאים על ממות הגלות. אפילו להיקבר שם אינו רוצה קל וחומר לחיות בגלות, ירידתו הוסיף להצדיק הייתה בהוראה מן השמיים ועלייתו תלויה ברוצן ה' והדבר רמז בהבטחה שהבטיח ה' "ואנכי אעלך גם עלה" אולם יעקב בצואתו העביר מסר לבנים שהגלות כל כך קשה ואפילו מיתה קבורה בה אינו רצוי. הגלות משחיתה את נפשו של האדם ובמיוחד במצרים מקום סומאת העינים ולכן מצווה את יוסף שמיד עם מותו יעלה לקבורה בארץ ישראל. צוואה זו היא דוגמא לראיית העתיד, לצפות את העלול להתרחש בגולה ולהתכונן לקריאתה ע"י הוראה לבנים כיצד ינהגו, מה הם הדברים שעלולים להכשיל אותם במשך שהייתם בארץ נְכַר. א. בראות האדם ובהרגשו כי ימיו קרבים צריך לצוות את בניו על הירושה באופן כללי הגשמי והרוחני. ב. חלוקת תפקידים: בחוג המשפחה יצירת תשתית ליניהול המשפחה הטלת תפקידים בהתאם לכישורים וחלוקת הרכוש בהתאם למה שצוותה התורה. בעצם העדפת אפרים על פני מנשה מבחינה רוחנית למרות שמנשה הבכור מלמד אותנו יעקב אינו שתיפסת היהדות לגבי המושג כְּבוֹד שונה מאשר אצל עמים אחרים. הבכורה מבחינת תפיסת היהדות היא רק (תופסת) ביחס לחלוקת הירושה "כי את הבכור ... לתת לו פי שנים", כי הוא ראשית אונן לו משפט הבכורה, מִשְׁפָּט קרי דין חלוקת הרכוש, העדפת הצעיר נובעת מיתרונותיו (באם ישנם כאלו) על פני האח הבכור החלה מימי קין והבל, הבל נבחר וקין נדחה ונמשך בבני נח, שם נבחר למרות שלא

ברור מי הוא הבכור שם, יצחק אבינו על פני ישמעאל, יעקב במקום עשו, וגם כאן אפרים הועדף על פני מנשה. וכן הדבר נמשך גם לדורות הבאים: משה על פני אהרון, דוד על פני שאר אחיו ועוד כל זאת כדי לנפץ את פולחן הבכורה שהיה קיים בין העמים עובדי האלילים למיניהם. היהדות אינה מטיפה לכוחנות ולא רק זאת אלא גם נלחמת בה'. אישיותו ומהותו של היהודי אינה נקבעת עפ"י נתונים ביולוגיים אלא עפ"י התנהגות רוחנית ומוסרית הבכורה ניטלה מראובן וניתנה ליוסף, המלכות ניתנה ליהודה, כהונה לשבט לוי וכן הלאה. אין ולא יהיה פולחן אישיות מכל סוג שהוא. בברכתו של יעקב לבניו מציין יעקב אבינו ומנבא על הגאולה העתידה לבוא על צורת התשובות בארץ ועיני המלכות, נתעכב על ברכתו של יהודה ועל הדברים הרמוזים בה. יעקב אבינו מבטיח את המלוכה ליהודה היות והוא הראוי והמוכשר ביותר להנהיג את האומה. אדם שאינו מתגאה אינו בוש להודות בכשלונו ברבים, החשיבה הן מסממני אישיותו ולכן אדם כזה ראוי להיות מלך מה גם שראינו את מאבקו למען בנימין עם יוסף בשל אחריותו לשלומו ולכן יעקב אבינו מברך את יהודה בחבל ארץ פורה, "אסרי לגפן עיירה" חבל ארץ מעוטר בענבים ויין סמל למלכות. ננסה לעמוד על חלק מהתכונות היחודיות שיהיו במלך ישראל הרמוזות מן הברכה. "גור אריה יהודה" אריה מלך החיות, אף יהודה מלך על כל האומות, האריה ניכר בתעוזתו בעורמתו ובהדרו, כך יהודה, אולם אין הדימוי מושלם היות והאדם הוא בחירי ויכול ליפול בזרועות הגאווה מה שאין

הסברה שה'תאו' הוא מין בהמה נשענת על תרגום אונקלוס: תורבלא (=שור הבר), ר' יוסי הושפע ממוקומו של התאו לצד חיות אחרות: 'דרבנן סברי מדמתרמינן תורבלא מינא דבהמה הוא, ור' יוסי סבר מדקא חשיב ליה בהדי חיות מינא דחיה הוא' (חולין פ א). הראינו לדעת ששני תרגומים חשובים אלה נהגו לעתים לחרוג מן התרגום המילולי ולנקוט תרגום שמשוקע בו מדרש. במקרים לא מעטים שונה תרגום רס"ג מזה של אונקלוס, אלא שאין בכך כל פסול, שכן כל אחד מהם נשען על מסורת תרגום שונה.

'רבן שמעון בן גמליאל אומר: פרד - בימי ענה היה, שנאמר: 'הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר'. דורשי חמורות היו אומרים: ענה - פסול היה, לפיכך הביא פסול לעולם' (פסחים נד א). בעל מדרש הגדול מבאר: 'מלמד שבא צבעון על איה אמו והוליד ממנה את ענה. 'הוא ענה' - הממוז. 'אשר מצא את הימים' - כלומר, שהוא המציא את הימים, והוא הרכבת הכלאים, כגון: החמור והסוס ויוצא מהם הפרד, כך היה ענה מורכב מאחיו ומאמו'. מקרה נוסף שבו שונה תרגום רס"ג מזה של אונקלוס הוא תרגום ה'תאו'. אונקלוס תרגמו:

'תורבלא' (=תור ברא), רוצה לומר - שור הבר. רס"ג תרגם: 'ת'תל'. וכך מתאר הרב קאפח את ה'ת'תל': 'מין חיה מדברית גופה גדול מגוף הצבי והאייל, וקנינו זקופות ארוכות וישרות ובהן חדקים כאלו היו טבעות טבעות'. לדעתו, מסורתו של רס"ג במקרה דנן שונה מזו של תרגום אונקלוס, ותואמת דווקא את שיטת ר' יוסי במשנה. חז"ל ובעקבותיהם פרשני המקרא נתחבטו קשות באשר לזיהוי ה'תאו' - אם הוא מין חיה או מין בהמה: "שור הבר - מין בהמה הוא. ר' יוסי אומר - מין חיה" (משנה כלאיים ח ו).

(שעירים)
 2. ר' יוחנן שאמר שאינו מחד מעין הרע של הנשים שיראו אותו בבואו למקווה, כיוון - "דאנא מזרעא דיסף קאתינא".
 ת: 1. שלמה עסק בכל החכמות והמדעים, ויחכם מכל האדם אשר על פני האדמה, לרבות ענייני השדים. למרות הכל, לפי האגדה, גם הוא נפגע בענייני השדים (ע"י אשמדאי).
 2. על יוסף נאמר: "ויהי ה' את יוסף, ויהי איש מצליח". יוסף היה צדיק וחכם, וכל דבר עשה בתבונה, ומתוך ביטחון בה', וכל הבוטח בה' חסד יסובבנו, ושומר פתאים ה'. וכל שכן החכמים והצדיקים הדבקים בו.
 ש: קראתי בספר תפילת משה- שישנם ימים לא טובים ממרן האר"י זלה"ה. בימים אלו בין השאר לא קונים, מוכרים עושים דברים נוספים כי זה לא טוב אחד מהימים הללו היה אתמול י"ד בתמוז ומבלי לדעת שזה אחד מהימים הללו רכשתי לבתי שעולה לכיתה א' ציוד לבית הספר, מחברות, תיקיות ועוד. עכשיו אני ממש מודאגת, ששימוש בציוד יביא "לעין הרעה" כמו שאומרים. אשמח לעזרתך
 ת: תומת ישרים תנחם, והולך בתום ילך בטח, ולכן אין לך מקום לדאגה.

החיל הזה. טעם נוסף כדי להתייחס לנפקד בכבוד, לא כחפץ או כמספר.
 ש: אבקש מכב' הרב אם יוכל להצביע על מקורות שיהוו לי לעזר על מנת לגבש תפיסה מובנת ע"פ משנת רבינו הרמב"ם בנושא עין הרע ומיסטיקה ביהדות, באופן שהמקורות בחז"ל יהיו נהירים וברורים.
 ת: שיטתו של הרמב"ם מעולה מכל כתב שהיעוד העיקרי של האדם לפתח את השלמות (האדם השלם), שלמות מידותית, ושלמות שכלית. ומכאן חובתו של האדם לפעול בחייו על תיקון מידותיו, ועל שלמותו השכלית. אך תיקון המידות הוא הדבר הכי בסיסי, ולכן בכל מקום שמצא הרמב"ם אפשרות להרחיב בנושא מידות האדם, לא היסס לפתח את תורתו בנושאים אלו. לשיא הגיע הרמב"ם בהקדמתו הארוכה למסכת אבות (שמונה פרקים). עיון בדברי הרמב"ם בנושא זה מלמד אותנו שהפירוש "עין הרע" הנה מידה רעה של האדם, ואין זה קשור לכח מיסטי שכביכול טמון בפונטיציאל במנגנון הראייה אלא מרכיב של קנאה וצרות עין. וכן כל דבר מיסטי, שנזכרה בתורה, או בדברי חז"ל, הרמב"ם מפרשו בדרך שכלית, כגון שדים וכיו"ב. והכל קשור לחוסר שלמות האדם, או מבחינת מידותיו, או מבחינה שכלית.
 ש: כיצד יש לפרש את המקורות הבאים ע"פ משנת רבינו:
 1. שלמה המלך שהיתה לו שליטה על שדים

ש: לדעת הרמב"ם ומהר"ק: 1. מותר לקפל טלית בשבת? 2. מהו זמן הדלקת הנרות? ואם אמי מדליקה לפי הלוח ולא כפי דעת הרמב"ם זה בסדר? 3. יש דבר כזה עין הרע? והרי דוד מנה את ישראל ונענש מפני העין הרע.
 ת: 1. כן. 2. גם הזמן שמתפרסם כזמן הדלקת נרות הוא זמן הדלקת נרות. זמן זה אינו רק בדקה מסוימת. 3. יש. השאלה מהי? ומה טיבה?
 ש: שלום לרב ברצוני לשאול מספר שאלות:
 1. האם יש מושג כזה שנקרא "עין הרע"? צריך לחשוש או לפחד מזה?
 2. אם אמרו לבן אדם שיש לו "עין הרע" מה הוא צריך לעשות? (אפשר להסיר את זה או לעשות איזה תיקון?)
 3. האם יש יחס של רבינו לגבי "עין הרע"?
 ת: יש "עין הרע", אלא שלפי המקובלים מדובר בהיזק מיסטי ודרכי הטיפולים בניזק הן מיסטיות. ולפי הרמב"ם צריך האדם לנהוג בצניעות, בלי התרברבות, ובלי ראוותנות. כי יש בדפוסי התנהגות כאלה כדי לעורר קנאתם של בריות רעות, שעניינה צרה. ועלולים בראייתם הרעה לסובב נזק במישרין או בעקיפין לזולתם, גניבה, כליוי וכיו"ב.
 ש: לכבוד הרב, שלום וברכה. כת"ר בהלכות תמידין ומוספין (ד ד) שאסור למנות את ישראל "אלא על ידי דבר אחר". מה הסיבה לכך?
 ת: יש אומרים משום עין הרע, לפי הבנתם במהות עין הרע, רבינו יכול לבאר כדי שלא לטפח בלב הפוקדים, כוחי ועוצם ידי עשו לי

לְכוּ אֶל יוֹסֵף, אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ

כוס תנחומין ללידנו
 ר' מנחם גלעדי ה"ו
 על הסתלקותו של אביו
 ר' סעדיה גלעדי ע"ה
 מן השמים תנחמו
 ולא תוסיפו לדאבה עוד
 מערכת "אור ההליכות"

כוס תנחומין ללידנו
 משפ' כרמי ומשפ' בשארי ה"ו
 על הסתלקות האם והאחות
 מרת תמר בדרה סעדיה כרמי ע"ה
 מן השמים תנחמו
 ולא תוסיפו לדאבה עוד
 מערכת "אור ההליכות"

צדקה תציל ממות
 אחינו היקרים התגייסו
 למשפחה במצוקה.
 ראש המשפחה לקה במחלה קשה
 וזקוק לתרופה שאינה בסל התרופות
 בכל חודש העלות כ-3,000 ₪
 ברכת ה' עליכם
 לתרומות ניתן להעביר ליעקב
 טל 050-6283269

אור ההליכות
 הליכות עם ישראל
 עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה
 רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100
 עורך ראשי: יוסף פרחי עורך משנה: יאיר שלום חדאד
 חברי המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמדי, אביעד רצהבי
 טל: 03-5340819 מקסי: 03-5343658
 דוא"ל: orhalichot@gmail.com

בנושא זה שהוא כה חשוב?
 בברכת התורה והארץ,
 חברון לוי, מרכז הרב.

[ללא ציון תאריך]

בס"ד

לכבוד הגר"י קאפח שליט"א
 רצייתי לשאול את כת"ר מס' שאלות, ואין שמחה כהתרת הספיקות.

[תשובה]

[ביחס לביטוי שהשתמש בו השואל, ואין שמחה כהתרת הספיקות, שאל מארי את השואל:]

היכן מצאת ביטוי זה.
 [א] יכולות ללבוש, והדעה האוסרת תמוהה היא, ואין לה על מה לסמוך.
 [ב] עיין משנה תורה מהדורת הלכות קרבן קרבן פסח פ"ג עמ' קה-קו, אות ג. ובמה שציינתי שם, וחילקתי.
 [ג] אין חילוק בין כבוס בגד שלם או מקצתו. גזרת חז"ל היא שלא לכבס.
 [ד] יש להפנות את השאלה לאותם שלא מגלחים.
 [ה] השמחה מתחילה משורה ראשונה ומתחלקת על כל הספר, ואף גם זאת מי יודע אם אין הספר או מקצתו שבועים.
 [ו] לא אמרו אלא אסור להאכיל למי שלא נטל ידיו, ואני מבין כי פירות עגות ועוגיות אינן טעונים נטילה.

בכ"ר יוסף קאפח

קוראים נוספים המעוניינים לפרסם תשובות, מאת מו"ר הגאון ר' יוסף קאפח זצ"ל מוזמנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930 או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com

א. האם נשות תימן וספרד יכולות ללבוש פאה נוכרית צנועה, כיוון שיש דעות שונות, רצייתי לדעת את דעת כת"ר.
 ב. האם בשיעור תורה חובה לשים מחיצה בין נשים לגברים, כי מדוע שזה יהיה שונה מתפילה? עפ"י הגמרא בסוכה נ"א?
 ג. אם יש לי כתם בחולצה בחול המועד, אם מותר להורידה בקלות ע"י טיפות מים, כי לכאורה מלאכות שאין בהם טירחה לא אסרו חז"ל, כדברי רש"י בהדיא במ"ק קז ב, והב"י בסימן תר"מ סעיף ב שמותר ליטול גבשושית שבבית כי אין במלאכה זו טירחה.
 ד. אלה שלא מתגלחים בימי הספירה, אם יהיה מותר להם להתגלח כל ע"ש, כי מ"ע של "וקראת לשבת עונג" שהוא מגולח, תדחה מנהג.
 ה. מי שחיבר ספר, ושמח, האם יכול לברך שהחינו, ואם לא אז מדוע לא, הרי הוא שמח.
 ו. מי שנוסע בדרכים ועובר דרך מחסום של צה"ל, לכאורה יהיה אסור לתת להם עוגיות ופירות (כדי להרבות אהבת ישראל) כי יש בזה לפחות מסייע בידי עבירה - שלא יברכו, מה כת"ר חושב